

Marta Łapińska*

<https://orcid.org/0000-0002-9663-3106>

Problematyka braku zgody na dokonanie obowiązku poddania się szczepieniom ochronnym

DOI: 10.5604/01.3001.0013.7202

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest omówienie problematyki nieudzielenia zgody na wykonanie obowiązkowych szczepień ochronnych. Z uwagi na występowanie obowiązku szczepień ochronnych, dyskusyjna pozostaje kwestia ewentualnego wyrażenia zgody rodziców na ich wykonanie. Celem niniejszych rozważań jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie o charakter ewentualnej odmowy zgody na wykonanie szczepień ochronnych. Analizie poddano wymogi dotyczące zgody udzielanej na świadczenie zdrowotne. Zgoda pacjenta stanowi podstawowy warunek, decydujący o legalności działań profilaktycznych. Jednakże występują przepisy prawne ograniczające autonomię pacjenta, w szczególności prawo do wyrażenia zgody na dokonanie szczepień. W związku z powyższym prymat wiodą wartości wynikające z ochrony zdrowia publicznego, nie zaś z ochrony praw jednostki. Autonomię pacjenta ograniczają między innymi przepisy Ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Zostały przedstawione konsekwencje prawne niezaszczepienia dzieci przez rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych między innymi na przykładzie ograniczenia władzy rodzicielskiej przez Sąd w Białogardzie w stosunku do rodziców, którzy nie wyrazili zgody na szczepienia dziecka. Z roku na rok można zaobserwować wzrastającą liczbę niezaszczepionych dzieci, a co za tym idzie powrót niebezpiecznych chorób zakaźnych. Analizie poddano teoretyczne założenia i praktyczne zastosowanie w przypadku nieudzielenia zgody na dokonanie szczepień ochronnych.

Słowa kluczowe: obowiązkowe szczepienia ochronne, wyrażenie zgody, nieudzielenie zgody, autonomia pacjenta, konsekwencje niezaszczepienia dzieci, choroby zakaźne.

Problematics of non-confirming the obligation to subscribe vaw protective vaccinations

Summary: The purpose of this article is to discuss the problem of not granting consent to carry out mandatory immunization. Due to the requirement of preventive vaccinations, the question of possible parental consent for their implementation remains debatable. The aim

* Mgr Marta Łapińska – Uniwersytet Gdański.

of these considerations is to attempt to answer the question about the nature of a possible refusal of consent for immunization. The requirements for consent for health care were analyzed. Patient consent is a basic condition that determines the legality of preventive actions. However, there are legal provisions limiting the patient's autonomy, in particular the right to consent to vaccinations. In connection with the above, the primacy results from the protection of public health and not from the protection of individual rights. The patient's autonomy is limited, among other things, by the provisions of the Act on preventing and combating infections and infectious diseases in humans. The legal consequences of non-vaccination of children by parents, legal or factual guardians have been presented, among others, on the example of restriction of parental authority by the Białogard Court in relation to parents who did not consent to vaccinating a child. From year to year, an increasing number of unvaccinated children can be observed, and the return of dangerous infectious diseases. The theoretical assumptions and practical application in the case of failure to consent for protective vaccinations were analyzed.

Key words: mandatory protective vaccinations, consent, failure to give consent, patient autonomy, consequences of non-vaccination of children, infectious diseases.

1. Wstęp

Obowiązkowe szczepienia ochronne przewidziane są w Ustawie o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Problem dokonania szczepień obowiązkowych jest aktywnie poruszany w środkach masowego przekazu. Stanowi przedmiot zainteresowania orzecznictwa i doktryny. Ustawodawca, przyjmując w powyższej ustawie obowiązek szczepień ochronnych, realizuje i stoi na straży ochrony interesu publicznego, w szczególności zdrowia publicznego. Szczepienia ochronne są zabezpieczeniem przed niebezpiecznymi chorobami zakaźnymi, których skutki mogą być dotkliwe zarówno dla poszczególnej osoby, jak i całego społeczeństwa. Dlatego też w tym zakresie przyjmuje się konstrukcję obowiązku, któremu podlegają wszyscy obywatele. Problematyczne pozostaje pytanie o dopuszczalność wyrażenia zgody na dokonanie szczepień. Należy przeanalizować, czy można decydować o niepoddaniu się bądź niepoddaniu innej osoby szczepieniu pomimo nałożonego przez ustawodawcę obowiązku, a także zastanowić się czy takie działanie jest w zakresie autonomii jednostki. Celem rozważań jest między innymi rozstrzygnięcie dotyczące charakteru ewentualnej odmowy zgody na dokonanie obowiązkowych szczepień ochronnych¹.

Na podstawie danych Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego w Polsce w ciągu 7 lat dziesięciokrotnie wzrosła liczba niezaszczepionych dzieci². W 2008 r. odnotowano 10 tys. przypadków niewyrażenia zgody na dokonanie obowiązkowych szczepień ochronnych. W poprzednim roku liczba odmowy szczepień wzrosła do

¹ J. Haberko, *Administracyjnoprawny obowiązek szczepienia dzieci a zgoda przedstawiciela ustawowego na badania kwalifikacyjne*, „Studia Prawa Publicznego” 2017, nr 3 (19), s. 11.

² A. Karwowska, *Szczepienia tylko dla chętnych?*, „Gazeta Wyborcza” z dnia 10 kwietnia 2018 r., nr 83, s. 1.

30 tys. W krajach Unii Europejskiej na przełomie dwóch ostatnich lat czterokrotnie wzrosła zachorowalność na odrę. W 2017 r. odnotowano 15 tys. przypadków zachorowań na odrę, w szczególności 86% stanowiły osoby nieszczepione. W wyniku powikłań zmarło 57 osób, co w większości stanowiły dzieci. W Czechach również występuje duża zachorowalność na odrę. Ministerstwo Zdrowia zapowiedziało, iż wojsko stanie na straży, aby chronić społeczeństwo przed zwiększeniem się niechęci w stosunku do obowiązkowych szczepień ochronnych³. W Rumunii zachorowało na odrę 5,5 tys. osób, we Włoszech 5 tys., zaś na Ukrainie – 4,8 tys.⁴. Dotychczas w Polsce odnotowano 128 przypadków odry. Z przeprowadzonych badań można stwierdzić, iż w wyniku zmniejszenia liczby zaszczepionych osób, wzrasta liczna zachorowań⁵. Komisja Europejska zapowiedziała, że wprowadzi dla obywateli Unii Europejskiej elektroniczną kartę szczepień, do której będą miały dostęp między innymi instytucje państwowe, zakłady pracy. Komisja Europejska dąży do zabezpieczenia przed uchylaniem się od szczepień⁶.

Biorąc pod uwagę obowiązujące przepisy prawne, należy zastanowić się nad kwestią, czy osoba zobowiązana do poddania się szczepieniom ochronnym musi wyrazić zgodę. Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta⁷ oraz art. 5 ust. 2 ustawy o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych (z.z.z.ch.)⁸, osoba sprawująca prawną opiekę nad osobą bezradną lub małoletnią albo opiekun faktyczny ponosi odpowiedzialność za realizację obowiązku poddania osoby nieposiadającej pełnej zdolności do czynności prawnych szczepieniom ochronnym. Obecnie coraz częściej rodzice nie wyrażają zgody na zaszczepienie dziecka w obawie przed niepożądanymi odczynami poszczepiennymi.

2. Odmienne stanowiska w zakresie zgody

Należy zwrócić uwagę na odmienne stanowiska w zakresie zgody na dokonanie obowiązkowych szczepień ochronnych. W myśl pierwszego twierdzenia od osoby uprawnionej wymaga się uzyskać zgodę na dokonanie szczepienia ochronnego, które jest świadczeniem zdrowotnym⁹. Za takim stanowiskiem przemawia art. 17 ust. 1

³ J. Watola, *Jak przekonać antyszczepionkowców, Szczepienia są jak pasy w samochodzie*, „Gazeta Wyborcza Tylko Zdrowie” z dnia 11 maja 2018 r., nr 108, s. 12.

⁴ D. Wantuch, *Uwaga! Odra u granic Polski*, „Gazeta Wyborcza” z dnia 22 marca 2018 r., nr 68, s. 3.

⁵ K. Klinger, M. Potocki, *Kraj, który przegrywa z antyszczepionkowcami*, „Dziennik Gazeta Prawna” z dnia 18 października 2018 r., nr 203, s. 1.

⁶ J. Watola, *Jak przekonać antyszczepionkowców, Szczepienia są jak pasy w samochodzie*, „Gazeta Wyborcza Tylko Zdrowie” z dnia 11 maja 2018 r., nr 108, s. 12.

⁷ Ustawa z dnia 06 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1115.

⁸ Ustawa z dnia 05 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 151.

⁹ J. Kosonoga-Zygmunt, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2016 r., V KK 306/15*, „Prok.i Pr.” 2016, vol. 11, s. 170–181.

ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta¹⁰. Zgodnie z ww. przepisem pacjent jest uprawniony do wyrażenia zgody na wykonanie badania lub przeprowadzenie innych świadczeń zdrowotnych przez lekarza. W myśl art. 17 ust. 2 ww. ustawy przedstawiciel ustawowy wyraża zgodę na dokonanie szczepienia ochronnego jeżeli pacjent jest małoletni. Również w oparciu o przepis § 7 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych¹¹ konieczne jest uzyskanie zgody osoby zobowiązanej do poddania się szczepieniom ochronnym. Na podstawie ww. regulacji zgodę na medyczne badanie kwalifikacyjne oraz obowiązkowe szczepienia ochronne realizowane z wyłączeniem osoby sprawującej prawną pieczę nad osobą małoletnią albo opiekuna faktycznego należy sporządzić pisemnie w przypadku osoby, która jest pomiędzy 6 a 17 rokiem życia, przed osiągnięciem pełnoletności. Jeżeli małoletni jest poniżej 6 roku życia obowiązkowe szczepienia ochronne muszą być wykonywane z udziałem osób sprawujących prawną opiekę nad tą osobą albo opiekuna faktycznego. W związku z powyższym rodzice mają możliwość wyrazić zgodę bądź odmówić wykonania szczepienia ochronnego w stosunku do dziecka bezpośrednio podczas przeprowadzanego badania lekarskiego. Warto zwrócić uwagę, iż decyzja zostaje wydana przez państwowego powiatowego inspektora sanitarnego lub państwowego granicznego inspektora sanitarnego w zakresie art. 33 ust. 1 ustawy o z.z.z.ch.¹² i może stwierdzać obowiązek poddania się poszczególnym czynnościom. Jednakże osoba, która nie wyraża zgody na hospitalizację, kwarantannę lub izolację, może skorzystać ze środków odwoławczych w trybie art. 39 ust. 2 ww. ustawy¹³.

Z kolei zgodnie ze stanowiskiem przeciwnym, mając na uwadze, iż obowiązek wyrażenia zgody przez pacjenta na przeprowadzenie świadczeń zdrowotnych przewiduje ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentystry oraz ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, to niniejsze przepisy nie mogą być rozpatrywane częściowo. Zgodnie z art. 32 ustawy o zawodach lekarza¹⁴, jeżeli pacjent udzieli zgody to lekarz może przeprowadzić inne świadczenia zdrowotne, jednakże „z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie”¹⁵. Natomiast w myśl art. 16 ustawy o prawach pacjenta¹⁶, pacjent ma możliwość udzielić zgodę na realizację

¹⁰ Ustawa z dnia 06 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1115.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych, Dz. U. 2011 nr 182 poz. 1086.

¹² Ustawa z dnia 05 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 151.

¹³ R. Kubiak, [w:] R. Kubiak, J. Bartosiak, R. Tymiński, Czy podpisywanie zgody na obowiązkowe i zalecane szczepienie jest konieczne podczas każdej wizyty?, „Medycyna Praktyczna – Szczepienia” 2013, nr 4, s. 90.

¹⁴ Ustawa z dnia 05 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 617.

¹⁵ J. Kosonoga-Zygmunt, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2016 r., V KK 306/15*, „Prok. i Pr.” 2016, vol. 11, s. 170–181.

¹⁶ Ustawa z dnia 06 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1115.

poszczególnych świadczeń zdrowotnych bądź odmówić takiej zgody. Jednakże stosując ww. przepis należy pamiętać o art. 15 tej samej ustawy. Zgodnie z niniejszym artykułem powyższe regulacje stosowane są w zakresie udzielenia zgody albo odmowy „jeżeli przepisy odrębnych ustaw nie stanowią inaczej”. Do wspomnianego przepisu odrębnego należy między innymi art. 5 ustawy o zapobieganiu¹⁷. Powyższe oznacza, iż zgoda pacjenta lub jego rodzica nie jest konieczna w przypadku realizacji obowiązkowego szczepienia ochronnego. Jednakże należy mieć na uwadze spełnienie obowiązku. Rodzice mogą swobodnie decydować o podaniu szczepionki skojarzonej¹⁸. W przypadku szczepień zalecanych wyrażenie przez rodziców zgody na udzielenie dziecku zalecanych szczepień ochronnych jest wymagane, ponieważ nie występuje prawny obowiązek poddania się takiemu rodzajowi szczepień.

Niewątpliwie w oparciu o obowiązujące przepisy prawne należy zaaprobować drugie stanowisko. Warto zwrócić uwagę, iż § 7 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych¹⁹ stanowi prawną podstawę do wyrażenia zgody w formie pisemnej na przeprowadzenie badania kwalifikacyjnego i obowiązkowego szczepienia ochronnego. Dane czynności dotyczą małoletniego powyżej 6 roku życia z wyłączeniem udziału opiekuna faktycznego lub prawnego. Jednakże ww. przepis nie odnosi się do obecności rodzica podczas przeprowadzania badania i szczepienia. Jako akt wykonawczy dany przepis nie powinien odnosić się w dużej mierze do autonomii pacjenta²⁰.

3. Charakter obowiązku poddania się szczepieniom ochronnym i konsekwencje braku zgody

Obowiązek poddania się szczepieniom ochronnym wynika z przepisu prawa. Dlatego też podnoszone zarzuty dotyczące niedopuszczalności prowadzenia egzekucji nie znajdują uzasadnienia. Obowiązek poddania się szczepieniom ochronnym jest również wymagalny, jeżeli nie jest konkretyzowany w postaci decyzji administracyjnej²¹. W oparciu o orzecznictwo sądowe jeżeli nie występują przeciwwskazania do szczepień to rodzice nie mają możliwości nie wyrazić zgody na poddanie dziecka szczepieniom obowiązkowym. Lekarz po przeprowadzeniu badania kwalifikacyjnego stwierdza czy pacjent posiada przeciwwskazania do wykonania obowiązkowego szczepienia ochronnego. Należy przyjąć badanie kwalifikacyjne jako obowiązkową

¹⁷ Ustawa z dnia 05 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 151.

¹⁸ M. Boratyńska, *Szczepienia ochronne małoletnich a wykonywanie władzy rodzicielskiej. Uwagi na tle wyroku NSA*, „Prawo i Medycyna” 2013, nr 3–4, s. 74.

¹⁹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych, Dz. U. 2011 nr 182 poz. 1086.

²⁰ J. Kosonoga-Zygmunt, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2016 r., V KK 306/15*, „Prok.i Pr.” 2016, vol. 11, s. 170–181.

²¹ P. Daniel, *Egzekucja obowiązku poddania małoletniego dziecka szczepieniu ochronnemu w orzecznictwie sądów administracyjnych*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, vol. 4, s. 45–55, s. 52.

czynność poprzedzającą wykonanie szczepienia. W związku z powyższym nie jest wymagane uzyskanie zgody pacjenta lub przedstawiciela ustawowego na przeprowadzenie takiego rodzaju badania lekarskiego. Zgodnie z art. 17 ust. 5 ustawy o z.z.z.ch.²² jeżeli w wyniku badania lekarskiego nie można wykonać obowiązkowego szczepienia ochronnego lekarz kieruje pacjenta do specjalistycznej konsultacji lekarskiej. Powyższe oznacza, iż obowiązek szczepień nie jest bezwzględny i może być niewymagalny, ale pod warunkiem zaistnienia przeciwwskazań do realizacji danej czynności. Obowiązek poddania się szczepieniom ochronnym jest skonkretyzowany w sytuacji, gdy stan zdrowia pozwala na zastosowanie szczepionki. W wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 26 kwietnia 2012 r.²³ wskazano, iż pomimo, że egzekucja administracyjna zmierza do udzielenia przez rodzica zgody na dokonanie obowiązkowych szczepień ochronnych, to jeżeli istnieją przeciwwskazania do wykonania obowiązkowego szczepienia ochronnego, postępowanie egzekucyjne w tej sprawie nie może być prowadzone. Na podstawie powyższego istnieje możliwość skutecznego podniesienia zarzutu niewymagalności obowiązku, pod warunkiem, że stan zdrowia pacjenta powstrzymuje zastosowanie wobec niego szczepionki²⁴.

Na tle orzecznictwa sądowego obowiązkowe szczepienia ochronne wiążą się z niemożnością posiłkowania się klauzulą sumienia. Powyższe oznacza, iż zgodnie z art. 16 ustawy o prawach pacjenta²⁵, pacjent nie ma możliwości nie wyrazić zgody na przeprowadzenie świadczenia zdrowotnego. Regulację dotyczącą prawa pacjenta nie udzielenia bądź udzielenia zgody na dokonanie świadczeń zdrowotnych nie stosuje się, jeżeli przepisy odrębne stanowią inaczej. Takie nawiązanie występuje w stosunku do obowiązku szczepień ochronnych, wynikającego z ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi²⁶.

Jednakże powyższe nie oznacza, iż dziecko może zostać poddane obowiązkowi szczepienia ochronnego przez lekarza za pośrednictwem przymusu bezpośredniego. Zgodnie z art. 36 ustawy o z.z.z.ch.²⁷ środek przymusu bezpośredniego może być zastosowany w stosunku do pacjenta, który nie poddaje się obowiązkowi szczepienia ochronnego, badaniom sanitarno – epidemiologicznym, zabiegom sanitarnym, kwarantannie czy też izolacji. Dany przepis stosuje się do osoby, u której występuje podejrzenie lub rozpoznanie choroby szczególnie niebezpiecznej i wysoce zakaźnej, co jest bezpośrednim zagrożeniem dla zdrowia lub życia innych osób.

²² Ustawa z dnia 05 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 151.

²³ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 26 kwietnia 2012 r., sygn. akt III SA/Kr 901/11, LEX nr 1246117.

²⁴ P. Daniel, *Egzekucja obowiązku poddania małoletniego dziecka szczepieniu ochronnemu w orzecznictwie sądów administracyjnych*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, vol. 4, s. 45–55, s. 53.

²⁵ Ustawa z dnia 06 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1115.

²⁶ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Białymstoku z dnia 16 kwietnia 2013 r., sygn. akt II SA/Bk 18/13, Legalis nr 793673.

²⁷ Ustawa z dnia 05 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 151.

Środek przymusu bezpośredniego polega na przytrzymaniu, unieruchomieniu lub przymusowym podaniu leków²⁸.

Uchylenie się od obowiązkowych szczepień powoduje zaistnienie odpowiedzialności karnej, wynikającej z Kodeksu wykroczeń²⁹. Występuje korelacja niniejszej odpowiedzialności z karą grzywny albo karą nagany. Unikanie obowiązkowych szczepień ochronnych rodzi również odpowiedzialność administracyjną, przewidzianą w Ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji³⁰. Dotyczy ona grzywny w celu przymuszenia. Z kolei odpowiedzialność cywilna powstaje w wyniku niezachowania przez lekarza należytej staranności poprzez wykonanie obowiązkowych szczepień ochronnych przy zaistnieniu przeciwwskazań zdrowotnych.

Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę rodziców z Wielkopolski, którzy nie wyrazili woli zapłaty grzywny nałożonej w wyniku nie zgłoszenia się z dzieckiem na obowiązkowe szczepienia ochronne, między innymi przeciw polio, odrze, krztuścowi, tężcowi, błonicy. Sąd wskazał, iż obowiązek szczepień ochronnych wynika z mocy prawa a grzywna została nałożona zgodnie z przepisami jako konsekwencja niezastosowania się rodziców do obowiązującej regulacji prawnej w zakresie szczepień.³¹ W ostatnich latach za niewyrażenie zgody na obowiązkowe szczepienia ochronne wojewodowie nakładają rocznie średnio 200 grzywien. Sprawy w zakresie uchylenia się rodziców od poddania dzieci obowiązkowym szczepieniom ochronnym, kierowane są przez sanepid do wojewody, który w trybie administracyjnym nakłada grzywnę. Może być nakładana wiele razy aż do wywiązania się rodziców z obowiązku szczepień ochronnych. Maksymalna wysokość kary grzywny wynosi 10 tys. zł.³²

W przypadku uchylenia się od obowiązkowych szczepień ochronnych zgodnie z art. 109 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego (K.r.o.)³³ sąd ma możliwość zobowiązać osoby małoletnie i rodziców do wymaganego postępowania. Wykonywanie władzy rodzicielskiej może zostać również poddane stałemu nadzorowi kuratora sądowego. Na podstawie art. 111 K.r.o.³⁴ jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują obowiązki w stosunku do dziecka, sąd opiekuńczy pozbawia rodziców władzy rodzicielskiej. Zaniedbania muszą być rażące, zagrażające rozwojowi dziecka, a wykonywanie władzy rodzicielskiej nie rokuje pozytywnie na dalszą opiekę nad dzieckiem. Taki przypadek należy oceniać ad casum³⁵. Z powodu zwiększonej ilości niewyrażenia zgody na dokonanie obo-

²⁸ J. Kosonoga-Zygmunt, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2016 r., V KK 306/15*, „Prok.i Pr.” 2016, vol. 11, s. 170–181.

²⁹ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 618.

³⁰ Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1314.

³¹ J. Watola, *Jak przekonać antyszczepionkowców, Szczepienia są jak pasy w samochodzie*, „Gazeta Wyborcza Tylko Zdrowie” z dnia 11 maja 2018 r., nr 108, s. 12.

³² D. Wantuch, *Uwaga! Odra u granic Polski*, „Gazeta Wyborcza” z dnia 22 marca 2018 r., nr 68, s. 3.

³³ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 950.

³⁴ Ibidem.

³⁵ J. Kosonoga-Zygmunt, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2016 r., V KK 306/15*, „Prok.i Pr.” 2016, vol. 11, s. 170–181.

wiązkowych szczepień ochronnych mnożą się sprawy sądowe. W Inowrocławiu sędzia rodzinny podejmował czynności dotyczące wniosku o ograniczenie praw rodzicom niezaszczepionego dziecka. Z kolei sąd w Białogardzie częściowo ograniczył władzę rodzicom w zakresie decydowania o zabiegach okołoporodowych, którzy nie wyrazili zgody na zaszczepienie noworodka po porodzie³⁶.

4. Postępowanie egzekucyjne jako skutek braku zgody na dokonanie obowiązku poddania się szczepieniom ochronnym

W orzecznictwie sądów administracyjnych coraz częściej analizowany jest problem egzekucji obowiązku poddania dziecka szczepieniu ochronnemu. Rodzice nie wyrażają zgody na przeprowadzenie szczepień ochronnych swoich dzieci w obawie przed negatywnym stanem zdrowia. W przypadku nieudzielenia zgody organy administracji publicznej przymusowo egzekwują wykonanie obowiązku poddania się szczepieniom ochronnym. Analizując orzecznictwo sądów administracyjnych można stwierdzić, iż nie jest ono jednolite w kwestii obowiązkowych szczepień ochronnych i budzi wiele wątpliwości³⁷.

Z uwagi na szczególność charakteru postępowania egzekucyjnego w zakresie obowiązkowych szczepień ochronnych należy określić jakie występują podmioty zobowiązanie w niniejszym postępowaniu. Zobowiązanymi w postępowaniu egzekucyjnym mogą być rodzice posiadający władzę rodzicielską nad małoletnim, a także opiekun. W orzecznictwie sądów administracyjnych widoczny jest problem w zakresie określenia, czy w postępowaniu egzekucyjnym zobowiązanymi należy uznać oboje rodziców czy jednego z nich³⁸.

Zasadą władzy rodzicielskiej jest równoprawne jej sprawowanie przez rodziców, którzy działają wspólnie i dwuosobowo. Posiadają uprawnienie do decydowania o sprawach dziecka, w tym o nie udzieleniu zgody na dokonanie obowiązkowych szczepień ochronnych. Zgodnie z wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z 25 października 2012 r.³⁹, charakter postępowania egzekucyjnego jest represyjny. Dlatego też prowadzenie postępowania w stosunku tylko do jednego rodzica ogranicza czynności podejmowane przez drugiego rodzica w zakresie wykonania obowiązku szczepień ochronnych. Narusza również regulacje prawa materialnego zawarte w art. 93 § 1 i art. 97 § 2 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego (K.r.o.)⁴⁰. Sąd wskazał również, że w przypadku gdy oboje rodziców sprawuje

³⁶ A. Karwowska, *Szczepienia tylko dla chętnych?*, „Gazeta Wyborcza” z dnia 10 kwietnia 2018 r., nr 83, s. 1.

³⁷ P. Daniel, *Egzekucja obowiązku poddania małoletniego dziecka szczepieniu ochronnemu w orzecznictwie sądów administracyjnych*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, nr 4, s. 45–55, s. 45.

³⁸ P. Daniel, op. cit., s. 45.

³⁹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 25 października 2012 r., sygn. akt III SA/Kr 1532/11, LEX nr 1235560.

⁴⁰ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 950.

władzę rodzicielską nad dzieckiem, to każde z nich może podejmować decyzje samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy małoletniego. Jeżeli rodzice podejmują decyzję w zakresie obowiązkowych szczepień ochronnych to konieczne jest przedstawienie woli każdego z rodziców. Jednakże odpowiedzialność za podejmowaną decyzję ponoszą wspólnie. W związku z powyższym postępowanie w tym zakresie musi się toczyć wobec obojga rodziców. Jeżeli toczy się jedynie w stosunku do jednego rodzica bez zaznajomienia się z władzą rodzicielską obojga rodziców, to takie postępowanie posiada wadę, tj. błędne oznaczenie zobowiązanego⁴¹.

Zgodnie z art. 93 § 1 K.r.o.⁴² dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską aż do uzyskania pełnoletności, która przysługuje obojgu rodzicom. W myśl art. 98 § 1 K.r.o.⁴³ każdy z rodziców może podejmować decyzje samodzielnie, ponieważ jest przedstawicielem ustawowym dziecka. Według orzecznictwa sądowego rodzic może samodzielnie decydować w sprawach dziecka i samodzielnie go reprezentować. W związku z powyższym organ egzekucyjny może wystosować upomnienie w stosunku do jednego rodzica w przypadku uchylenia się od obowiązkowych szczepień ochronnych dziecka. Następnie może wobec niego jako zobowiązanego wystawić tytuł wykonawczy. Potwierdzeniem powyższego jest przepis art. 5 ust. 2 z.z.z.ch⁴⁴, zgodnie z którym osoba, sprawująca prawną pieczę nad dzieckiem ponosi odpowiedzialność za realizację obowiązków wymienionych w ust.1. Analizując orzecznictwo sądowe, należy stwierdzić, iż za zobowiązanego należy uznać rodzica, który w sposób rzeczywisty sprawuje opiekę nad małoletnim. Jednakże organ egzekucyjny nie posiada wiedzy w zakresie sprawowanych przez rodziców pieczy. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu wskazał, że postępowanie należy wszczynać zarówno do jednego, jak i drugiego rodzica. Natomiast w sytuacji, kiedy organ egzekucyjny będzie posiadał potwierdzenie, iż pieczę sprawuje jedynie jeden z rodziców, wówczas postępowanie powinien kierować w stosunku do tego rodzica⁴⁵.

5. Wnioski

Podsumowując powyższe rozważania, należy stwierdzić, iż szczepienia obowiązkowe ograniczają prawa rodziców do podejmowania decyzji dotyczących szczepień na rzecz społeczeństwa. Zdrowie jest dobrem populacji, gwarantowanym przez obowiązek szczepień ochronnych. Rodzice, pomimo ciężącego na nich obowiązku mają możliwość nie wyrazić zgody na szczepienie, pod warunkiem zaistnienia

⁴¹ P. Daniel, *Egzekucja obowiązku poddania małoletniego dziecka szczepieniu ochronnemu w orzecznictwie sądów administracyjnych*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, vol. 4, s. 45–55, s. 45.

⁴² Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 950.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Ustawa z dnia 05 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 151.

⁴⁵ P. Daniel, *Egzekucja obowiązku poddania małoletniego dziecka szczepieniu ochronnemu w orzecznictwie sądów administracyjnych*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, nr 4, s. 45–55, s. 55.

przeciwwskazań zdrowotnych. Z okazji 100 letniej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, należy pamiętać, iż obowiązkowe szczepienia ochronne są jednym z największych osiągnięć obecnych czasów. Należy uchronić całe społeczeństwo, jak i również przyszłe pokolenia przed zagrożeniem ze strony groźnych chorób zakaźnych. Warto zwrócić uwagę, iż choroba rozwija się w dużej migracji ludzi, wśród których coraz więcej osób nie wyraża zgody na dokonanie obowiązkowych szczepień ochronnych. Orzecznictwo sądów administracyjnych nie jest jednolite w zakresie obowiązkowych szczepień ochronnych. Wskazuje to na nieefektywne zastosowanie przepisów prawnych w praktyce i wiąże się z koniecznością analizowania obowiązkowych szczepień ochronnych w zakresie zgody.

Bibliografia

Literatura

- Boratyńska M., *Szczepienia ochronne małoletnich a wykonywanie władzy rodzicielskiej. Uwagi na tle wyroku NSA*, „Prawo i Medycyna” 2013, nr 3–4.
- Daniel P., *Egzekucja obowiązku poddania małoletniego dziecka szczepieniu ochronnemu w orzecznictwie sądów administracyjnych*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, vol. /4/45–55.
- Haberko J., *Administracyjnoprawny obowiązek szczepienia dzieci a zgoda przedstawiciela ustawowego na badania kwalifikacyjne*, „Studia Prawa Publicznego” 2017, nr 3 (19).
- Karwowska A., *Szczepienia tylko dla chętnych?*, „Gazeta Wyborcza” z dnia 10 kwietnia 2018 r., nr 83.
- Klinger K., Potocki M., *Kraj, który przegrywa z antyszczepionkowcami*, „Dziennik Gazeta Prawna” z dnia 18 października 2018 r., nr 203.
- Kosonoga-Zygmunt J., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2016 r., V KK 306/15*, „Prok.i Pr.” 2016, nr 11.
- Kubiak R., [w:] Kubiak R., Bartosiak J., Tymiński R., *Czy podpisywanie zgody na obowiązkowe i zalecane szczepienie jest konieczne podczas każdej wizyty?*, „Medycyna Praktyczna – Szczepienia” 2013, nr 4.
- Wantuch D., *Uwaga! Odra u granic Polski*, „Gazeta Wyborcza” z dnia 22 marca 2018 r., nr 68.
- Watoła J., *Jak przekonać antyszczepionkowców, Szczepienia są jak pasy w samochodzie*, „Gazeta Wyborcza Tylko Zdrowie” z dnia 11 maja 2018 r., nr 108.

Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych, Dz. U. 2011 Nr 182 poz. 1086.
- Ustawa z dnia 05 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 151.
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 950.
- Ustawa z dnia 06 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1115.

- Ustawa z dnia 05 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty, t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 617.
- Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1314.
- Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 618.

Orzeczenia

- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 25 października 2012 r., sygn. akt III SA/Kr 1532/11, LEX nr 1235560.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Białymstoku z dnia 16 kwietnia 2013 r., sygn. akt II SA/Bk 18/13, Legalis nr 793673.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 26 kwietnia 2012 r., sygn. akt III SA/Kr 901/11, LEX nr 1246117.